

RUSLANDS INVASION AF UKRAINE OG FØDEVAREKRISEN

Henning Otte Hansen, Institut for Fødevare- og Ressourceøkonomi, Københavns Universitet

Landbrugs- og fødevaremarkederne har været turbulente og præget af meget store prisstigninger i de seneste år. Man taler nu om en decideret fødevarekrise. Ruslands invasion af Ukraine – verdens næststørste eksportør af korn – har i sagens natur forstærket udviklingen. I denne artikel undersøges de forhold, som har medvirket til de kraftigt stigende landbrugs- og fødevarepriser, og herunder specifikt betydningen af Ruslands invasion af Ukraine.

Indledning

Siden midten af 2020 har de internationale landbrugs- og fødevaremarkeder været meget ustabile og kendetegnet ved historisk store prisstigninger. Vi står nu midt i en decideret fødevarekrise med store konsekvenser for både fødevarerikkerhed og for markedsaktørerne.

En fødevarekrise defineres i den sammenhæng som en periode med stærkt stigende priser på landbrugs- og fødevarer. Der er ofte tale om globale fødevarekriser, som rammer store dele af verden. Planteavlere oplever kortvarige fordele ved stigende priser, husdyrbrugerne bliver derimod ramt af stigende foderpriser, mens forbrugere især i fattige dele af storbyer bliver ramt af dyrere fødevarer. Derfor kan fødevarekriser føre til sult og hungersnød men også uro og opstande i disse områder.

Korn er et vigtigt produkt – på verdensmarkedet, for Ukraine og i fødevarekriser. Derfor bruges kornpriser og kornmarkederne i det hele taget som eksponent for udviklingen på landbrugs- og fødevaremarkederne.

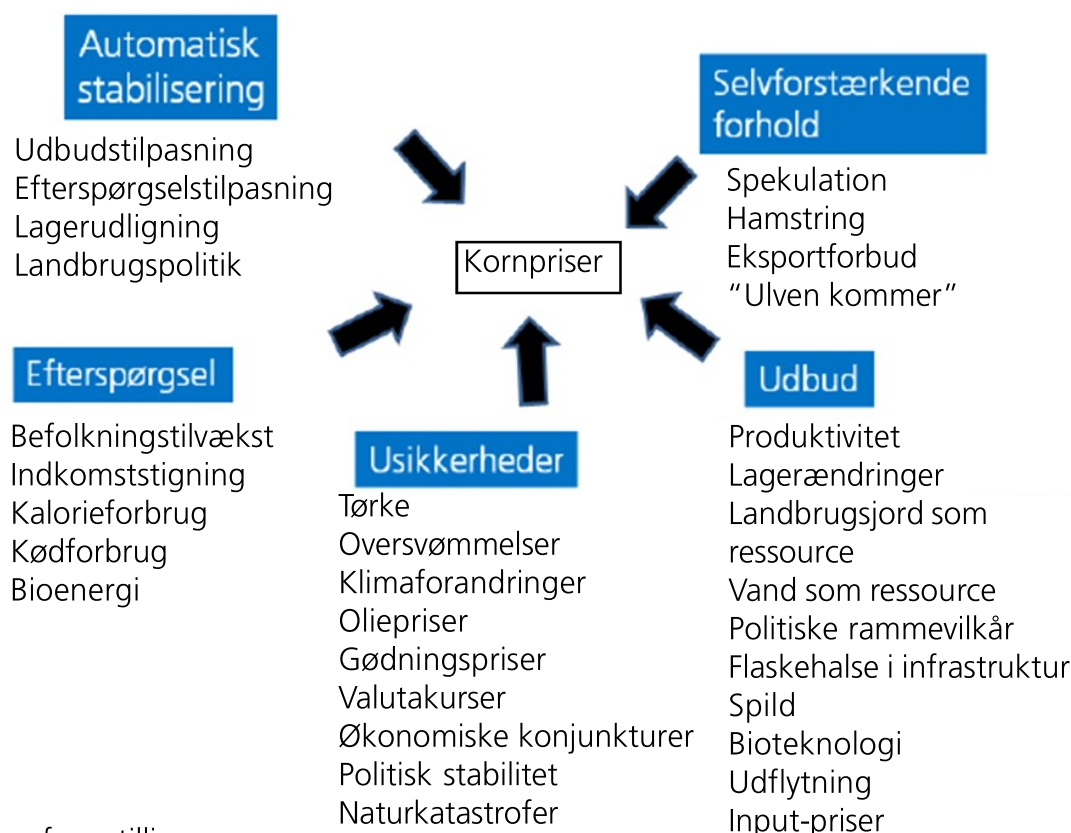
Ruslands invasion af Ukraine og konsekvenserne for landbrugs- og fødevaremarkederne kompliceres af, at verden allerede inden invasionen var på vej ind i en global fødevarekrise. Der er derfor tale om et komplekst emne med mange faktorer, med både kort- og langsigtede påvirkninger og med mange interesserter.

Hvad skaber og påvirker priserne på landbrugs- og fødevarer?

Det er tit vanskeligt at forklare og forudsige priserne på landbrugs- og fødevarer. Det skyldes ikke mindst, at prisdannelsen er meget kompleks, og at mange forskellige forhold påvirker priserne. Alt i alt er der 25- 30 forskellige forhold, som i større eller mindre omfang er med til at fastlægge priserne. For eksempel afhænger kornpriserne af mange forskellige faktorer, herunder lagrenes størrelse, energiprisen, andre driftsomkostninger, høstudsigterne, handelsforhold og meget mere.

For at få en bedre forståelse af kompleksiteten i prisdannelsen kan man gruppere de forhold, der påvirker den langsig-

Figur 1. Drivkræfter bag udviklingen i internationale landbrugs- og fødevarepriser

Kilde: Egen fremstilling

tede prisudvikling i fem kategorier, nemlig udbud, efterspørgsel, usikkerheder, automatiske stabilisatorer og selvforstærkende forhold. Figur 1 viser således nogle af de vigtige forhold, som påvirker priserne.

Nogle drivkræfter er vigtigere end andre:

Olieprisen er én faktor med stor betydning, hvilket belyses senere. Andre forhold, som direkte eller indirekte er af betydning for kornprisen, er udbud og efterspørgsel, herunder lagrenes størrelse, indkomst-udviklingen, befolkningstilvækst m.m.

Vejret er også en vigtig faktor. For eksempel var de høje kornpriser fra midten af 2010 i høj grad forårsaget af tørke og brande i Rusland, Ukraine og Kazakhstan, som medførte en mindre høst og dermed faldende eksport.

Den politiske – og geopolitiske – stabilitet er også en meget vigtig og aktuel fak-

tor. Det samme gælder "flaskehalse i infrastruktur", som blev en væsentlig begrænsning under covid-19.

Spekulation var også en vigtig faktor i fødevarekrisen i 2007-08, om end der er uenighed om vigtigheden og den reelle påvirkning (Hansen, 2013 og Wahl, 2009).

For at få et overblik og for at fokusere på de væsentligste faktorer kan man opstille følgende væsentlige årsager til den nuværende fødevarekrise:

- * For lille vækst i verdens kornproduktion
- * Små kornlagre
- * Dyrere olie
- * Dyrere handelsgødning
- * Stigende fragtrater
- * Ruslands invasion af Ukraine
- * Eksportforbud

De oplyste faktorer kan have en direkte og/eller en indirekte effekt. De kan også være indbyrdes afhængige. Som eksempel vil dyrere olie medføre dyrere handelsgødning, og det vil også øge efterspørgslen efter landbrugsafgrøder til energiformål. Resultatet er i alle tilfælde højere priser på landbrugsprodukter. I det følgende analyseres disse syv faktorer og deres betydning for fødevarekrisen.

For lille vækst i verdens kornproduktion

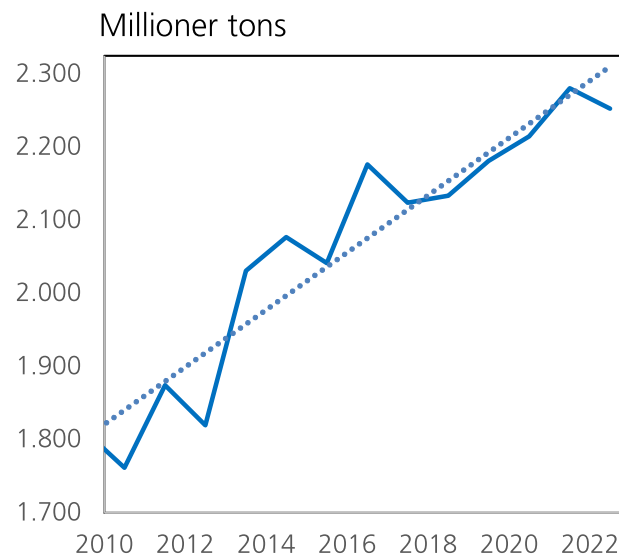
Verdens samlede kornproduktion stiger generelt år for år: Siden starten af 1980'erne er kornproduktionen (her excl. ris) fordoblet, hvilket svarer til en gennemsnitlig årlig stigning på ca. 1,6 pct. Det er bemærkelsesværdigt, at i samme periode er verdens samlede kornareal ikke steget – det er nærmere faldet en smule – så produktionsstigningen er udelukkende skabt via højere kornudbytter.

I de seneste 5 år har der været en relativt svag stigning i verdens samlede kornproduktion. Udviklingen har i 4 ud af de 5 år ligget under den langsigtende tendens, og produktionen har været mindre end forbruget, jf. figur 2 og 3.

Figuren viser verdens samlede kornproduktion 2012/13-2022/23. Figuren viser også tendenskurven (stiplet linje) for perioden tilbage fra 2008/09.

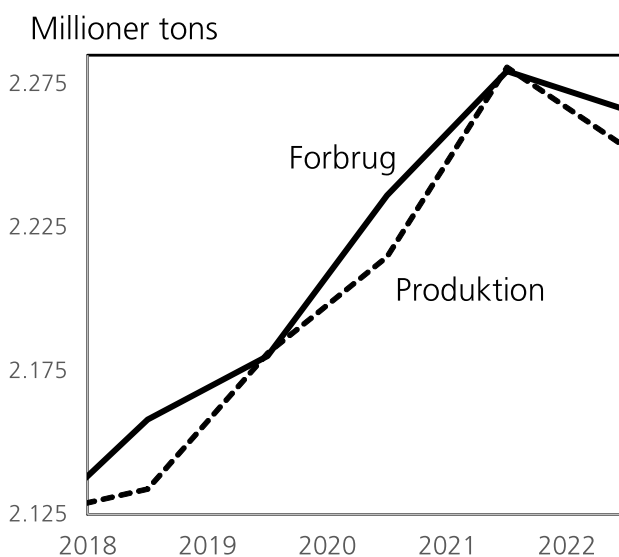
Kornproduktionen har i samme periode været mindre end kornforbruget. Set i forhold til både den langsigtende tendens i produktionen og i forhold til forbruget, er verdens kornproduktion derfor steget for lidt. Figur 3 viser således udviklingen i verdens samlede kornproduktion og –forbrug gennem de seneste år.

Figur 2. Verdens samlede kornproduktion (excl. ris)

Kilde: Egen fremstilling på grundlag af USDA (2022)

Figur 3. Verdens samlede kornproduktion og -forbrug (excl. ris)

Kilde: Egen fremstilling på grundlag af USDA (2022)

Der er mange bagvedliggende faktorer, som bestemmer produktionens størrelse. Usikkerheder som tørke og udbudsforhold som produktivitet er vigtige faktorer, men også klimakrisen har en betydning for pro-

duktionens størrelse – og dermed også for prisniveauet – på kortere eller længere sigt.

Trnka et al. (2019) viser, at tørkepåvirkningen på hvedeproduktionen (globalt) er stigende (omtrent fordoblet) og skabt af klimaændring. Det vises også, at alvorlig tørke korrelerer fint med kornpriser.

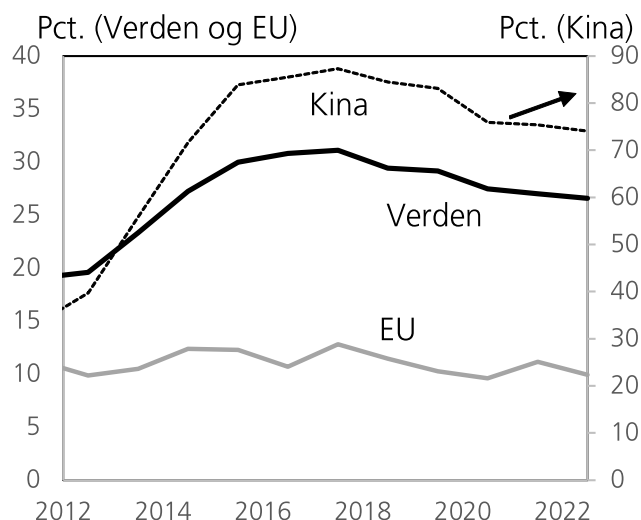
Zhao, J. et al. (2022) undersøger ændringer i klima og dyrkningsforhold for afgrøder i Europa. Baseret på en række ekspertvurderinger konkluderes det, at planteproduktionen allerede påvirkes af klimaændringer.

Små kornlagre

Når forbruget overstiger produktionen, vil lagrene blive reduceret, og derfor er der en tydelig kobling mellem produktion og lagre. Mens produktionens størrelse varierer fra år til år afhængig af især de klimatiske forhold, er forbrugsudviklingen således langt mere konstant, fordi lagrene er stødpude og kan udjævne udbudet fra år til år. Den relativt svage produktionsudvikling i de senere år har derfor betydet, at verdens samlede kornlagre er reduceret, jf. figur 4.

Verdens samlede kornlagre er faldet hvert år siden 2017/18, og det vil naturligt få priserne til at stige. I 2022/23 forventes kornlagrene at falde til, hvad der svarer til knap 27 pct. af forbruget – eller forbruget i 97 dage – hvilket er det laveste niveau siden 2013/14. De reducerede lagre er en væsentlig forklaring på, at de internationale kornpriser er steget.

Figur 4. Kornlagre (pct. af forbruget), 2011/12-2022/23

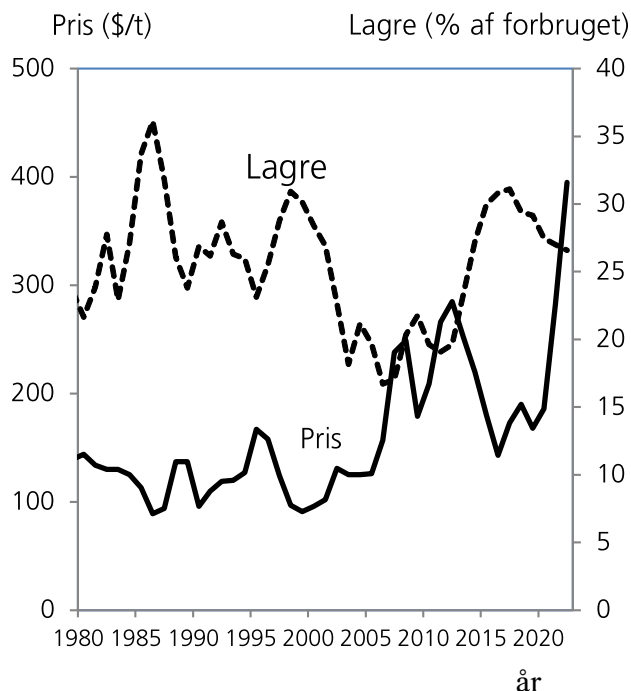
Kilde: Egen fremstilling på grundlag af USDA (2022)

Verdens kornlagre ligger i stigende grad i Kina, og det gør værdien af lagre som stødpude mere usikker. Kinas kornlagre er de seneste 10 år øget fra 33 pct. af forbruget til 75 pct. af forbruget (Hansen, 2021). Det er usikkert, om Kina vil reducere lagrene væsentligt i takt med stigende priser – eller om de nuværende store lagre skal fastholdes ud fra et sikkerhedspolitisk motiv. Hvis lagrene mere eller mindre fastholdes, vil de ikke bidrage til at stabilisere verdensmarkedspriserne.

EU's kornlagre forventes i 2022/23 at udgøre knap 10 pct. af forbruget. Det er forholdsvis lavt niveau sammenlignet med de seneste årtiers niveau og sammenlignet med verdens samlede kornlagre.

Størrelsen på verdens samlede kornlagre – beregnet som en andel af det samlede årlige forbrug – har således en stor betydning for verdensmarkedsprisen, hvilket den historiske udvikling tydeligt viser, jf. figur 5.

Figur 5. Hvede: Verdens samlede lagre og verdensmarkedspris 1980/81-2022/23

Kilde: Egen fremstilling på grundlag af USDA (2022a+b)

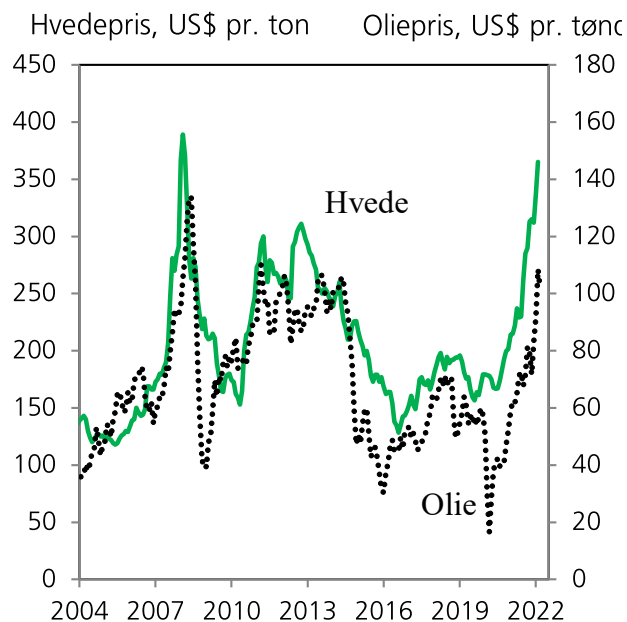
Figur viser, at der er en meget klar sammenhæng mellem lagrenes størrelse og prisen: Når lagrene mindskes, stiger prisen. Når lagrene bliver små, kan man frygte en mangel på korn, og derfor vil man godt betale en højere pris for at gardere sig. Der er også størst prisusikkerhed og prisvariationer, når lagrene er små. Omvendt vil store lagre være udtryk for en overproduktion, og det vil presse priserne ned.

Samtidig kompliceres det hele af, at påvirkningen også går den anden vej: Når priserne er høje, vil man typisk tømme lagrene, så på den måde påvirker priserne også lagrenes størrelse. Under alle omstændigheder er det værd at lægge mærke til udviklingen i verdens samlede kornlagre, for hvis man kan forudsige lagerudviklingen, kan man med stor sandsynlighed også forudsige prisudviklingen.

Olieprisen

En for lille vækst i verdens kornproduktion og for små kornlagre er interne faktorer, men der findes også eksterne faktorer – uden for landbrugssektoren – som har en stor betydning for priserne på landbrugsvarer. Energiforbruget, og specifikt olieprisen, spiller således en stor rolle, og olie- og kornpriser ser i stigende grad ud til at følges ad. Som figur 6 viser, har der i de seneste årtier været en klar sammenhæng mellem olie- og hvedeprisen. Gennem de seneste år er begge priser både steget og faldet betydeligt efter samme mønster.

Figur 6. Udvikling i pris på råolie og hvede

Note: Månedssdata:

Hvedepris: All wheat, U.S. season average price
Oliepris: Spot Crude Oil Price: West Texas Intermediate

Kilde: Egen fremstilling på grundlag af USDA (2022) og Federal Reserve Economic Data (2022)

Figuren viser dels en meget klar korrelation mellem olie- og kornprisen, dels en meget kraftig olieprisstigning siden midten af 2020.

Der er flere forklaringer på, at olie- og kornprisen følges ad, og at sammenhængen er blevet stærkere i de senere år. For det første stiger landbrugets afhængighed af energi i takt med landbrugssektorens effektivisering. Når energipriserne stiger, vil omkostningerne ved kornproduktion derved også stige, og det vil før eller siden resultere i kornprisstigninger. Her er handelsgødning en vigtig omkostningspost.

For det andet anvender man i stigende grad korn til energi. Det betyder, at med stigende energipriser vil det være mere fordelagtigt at producere bioenergi baseret på bl.a. korn. Efterspørgslen efter - og dermed også prisen på - korn vil dermed stige, når energiprisen stiger.

Dyrere handelsgødning

Olieprisstigningerne siden slutningen af 2021 har også haft en anden konsekvens for fødevarekrisen, nemlig i form at dyrere handelsgødning. Oliepriserne har så-

ledes også en stor effekt på kornpriserne via priserne på handelsgødning.

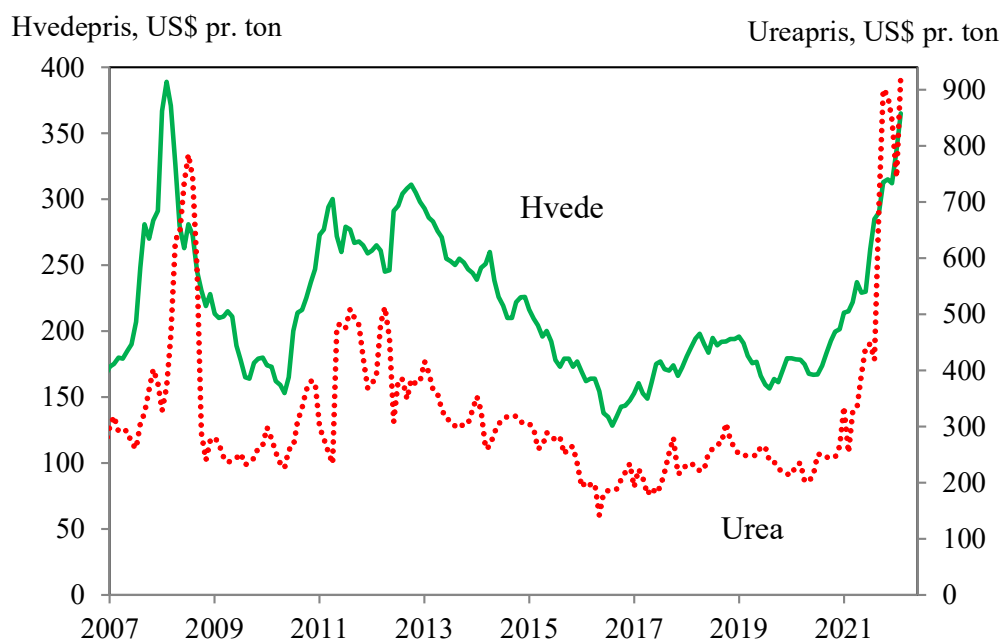
Gødning er en vigtig driftsomkostning i planteavl, og derfor er det naturligt, hvis korn- og gødningspriserne følges ad over tiden. Denne ensartede udvikling fremgår tydeligt af figur 7.

Figuren viser internationale priser på henholdsvis hvede og handelsgødning, her med urea som eksempel. Som figuren viser, har de to kurver en næsten identisk udvikling. Under fødevarekriserne i 2007-08 og 2010-11 havde korn- og gødningspriserne et næsten ensartet forløb, og også udviklingen siden starten af 2021 har været meget sammenfaldende.

Èt forhold er, at prisudviklingen er næsten identisk for korn og handelsgødning – et andet spørgsmål er, hvad der skaber udviklingen, og hvad der er årsag og virkning.

Som figur 7 viser, steg priserne på handelsgødning markant i starten af 2021. Udviklingen på dette tidspunkt kan forkla-

Figur 7. Udvikling i pris på urea og hvede

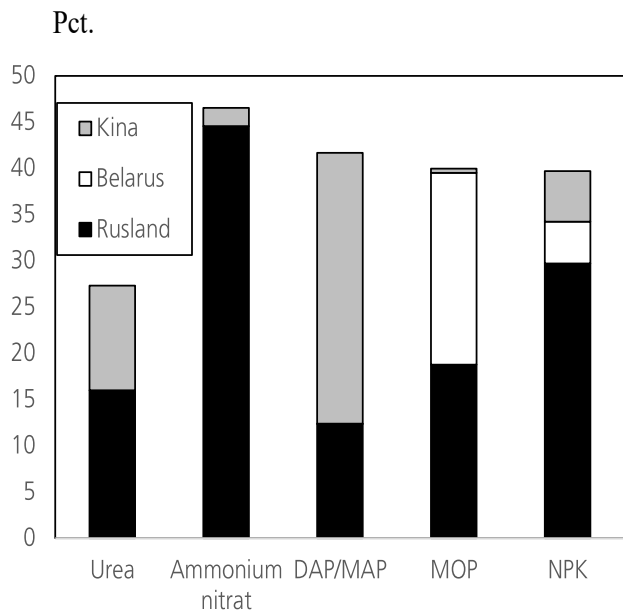
Note: Verdensmarkedspriser

Kilde: Egen fremstilling på grundlag af USDA (2022) og Baffens and Koh (2022)

res med flere faktorer, herunder stigende produktionsomkostninger (herunder især energi), svigtende leveringssikkerhed forårsaget af bl.a. sanktioner (Belarus og Rusland) og eksportrestriktioner (Kina). Priserne på urea er nu højere end sidste topunkt i 2008, mens priserne på fosfor og kalium nærmer sig niveauet i 2008.

Det er klart, at krigen i Ukraine og usikkerheden om leverancer og forsyningssikkerhed har skabt et ekstra prispres: Dyrere energi, økonomiske og handelsmæssige sanktioner samt påvirkninger af infrastruktur, handelsruter i Sortehavet m.m. har hver især bidraget til højere priser. Det skal også ses på baggrund af, at Rusland er en vigtig producent og eksportør af handelsgødning: Rusland står således for omkring 16 pct. af verdens samlede eksport af urea og 12 pct. af DAP- og MAP-eksporten, jf. figur 8.

Figur 8. Eksport af handelsgødningsprodukter 2019: Pct. af verdensmarkedet

DAP/MAP: Diammonium phosphate (DAP) / Monoammonium phosphate (MAP)
MOP: Potassium chloride (muriate of potash)

Kilde: Egne beregninger på grundlag af FAO (2022)

Som figuren også viser, står Rusland alene for 45 pct. af verdens samlede eksport af ammoniumnitrat. Rusland og Belarus står tilsammen for godt 40 pct. af den globale MOP-eksport. Målt på værdi er Rusland verdens største eksportør af handelsgødning.

Kina er også en væsentlig eksportør af flere gødningstyper og er dermed også en vigtig aktør på markedet. Kina suspenderede i en periode eksporten af gødning for at sikre den indenlandske forsyning, og det var med til at presse de internationale priser yderligere i vejret. Også stigende priser på kul i Kina har medført en faldende produktion af handelsgødning, hvilket også har bidraget til stigende priser på urea.

De højere energipriser ramte også Europa: Stigende omkostninger til naturgas medførte således omfattende reduktioner i ammoniak-produktionen og dermed også i produktionen af handelsgødning.

Sammenhængen mellem priserne på korn og handelsgødning er meget tydelig, men det kan som nævnt diskuteres, hvad der er årsag og virkning, og hvordan de påvirker hinanden. Der er to væsentlige forklaringer med modsatrettede årsags-sammenhænge:

På den ene side vil højere energiomkostninger ved produktion af handelsgødning gøre varerne dyrere. Resultatet bliver dermed et faldende udbud og højere priser. Der er eksempler på, at gødningsselskaber har lukket anlæg, fordi de højere energiomkostninger har gjort produktionen urentabel. De højere priser vil før eller siden blive væltet over på de efterfølgende led i værdikæden, og dermed bliver også landbrugets salgspriser højere. Her er der således tale om en omkostnings-overvæltning,

hvor dyrere handelsgødning medfører dyrere landbrugsvarer, herunder korn.

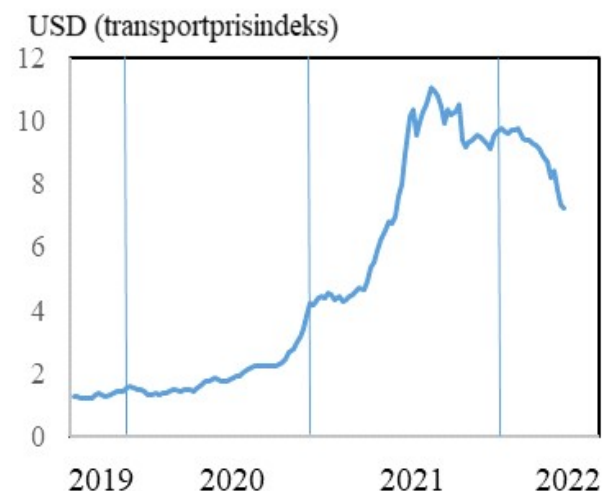
På den anden side kommer der også en stigende efterspørgsel efter handelsgødning i takt med de højere priser på korn og andre planteprodukter. Selv på globalt plan kan man se, at verdens landmænd reagerer på højere kornpriser ved at forøge produktionen det følgende høstår. Verdens samlede kornareal er således afhængig af kornpriserne det foregående år. Kornproduktionen kan øges ved enten at øge arealet eller ved at dyrke jorden mere intensivt, herunder ved at tilføre mere gødning. Her er der altså tale om, at dyrere korn medfører en øget efterspørgsel efter handelsgødning, som medfører højere priser på handelsgødning.

Under alle omstændigheder kan den dyrere handelsgødning betyde, at landmænd verden over er tilbageholdende med at øge kornproduktionen – og dermed løse fødevarekrisen. Den dyre handelsgødning kan dermed forsinke den normale markedsreaktion på høje kornpriser, hvorved fødevarekrisen kan vare længere end normalt.

Højere fragtrater

Covid-19 ødelagde eller forstyrrede en række forsyningskæder og skabte en masse turbulens på det internationale fragtmarked. Nedlukninger af havne plus spærring af Suez-kanalen bidrog til yderligere turbulens. Efterfølgende er der opstået flaskehalse, som har medført meget store stigninger i de internationale fragtrater. Figur 9 illustrerer, hvorledes de internationale fragtrater steg fra midten af 2020.

Figur 9. Udvikling i de internationale fragtrater, september 2019 - maj 2022

Note: Fragtrater: Freightos Baltic Index (FBX): Global Container Freight Index

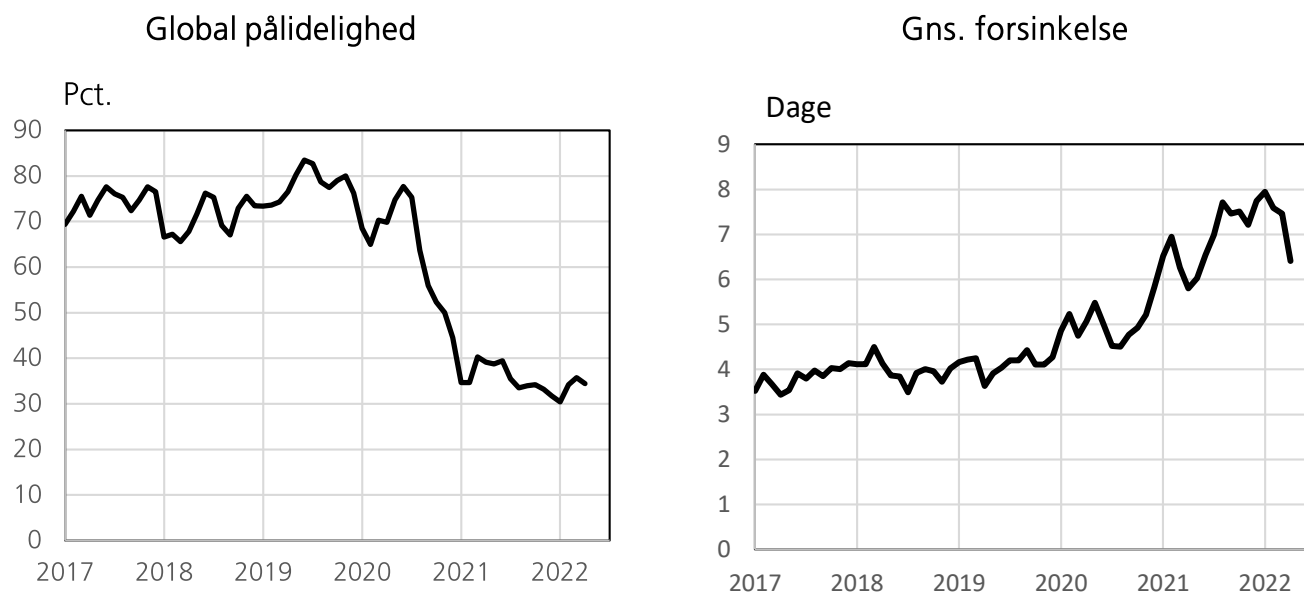
Kilde: Egen fremstilling på grundlag af FBX (2022) og Federal Reserve Economic Data (2022)

Mere end 40 pct. af verdens produktion af soyabønner og 15 pct. af verdens kornproduktion eksporteres. Derfor har fragtraterne en vis betydning for verdensmarkedspriserne.

Turbulensen på det internationale fragtmarked afspejler sig også i forsinkelser og usikre leveringstider. Som figur 10 illustrerer, faldt den tidsmæssige pålidelighed, mens de gennemsnitlige forsinkelser på forsinkede ankomster steg (fordobling).

Figuren illustrerer klart den turbulens på det internationale fragtmarked, som opstod i kølvandet på covid-19, og som endnu ikke er stabiliseret.

Figur 10. Turbulens på det internationalt fragtmarked: Før, under og efter covid19

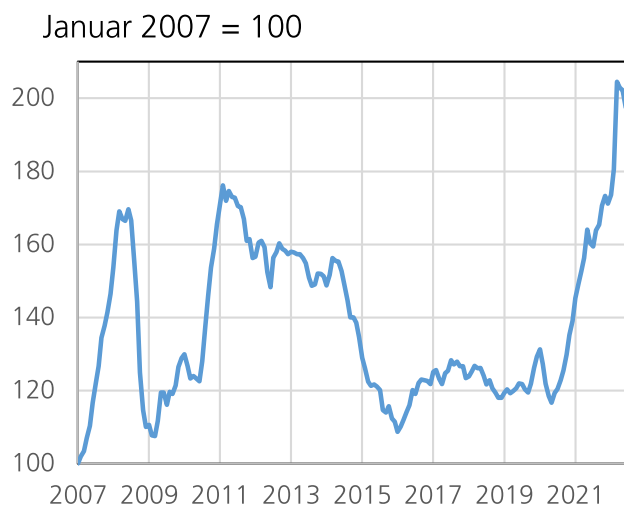
Kilde: Egen fremstilling på grundlag af MacroMicro (2022)

Ruslands invasion af Ukraine

De foregående afsnit illustrerer, at de internationale prisstigninger på landbrugsvarer, den begyndende fødevarekrise og de tilhørende markedsforstyrrelser opstod allerede i midten af 2020. Ruslands invasion af Ukraine den 24. februar 2022 skete dermed i en periode med allerede kraftigt stigende priser, som så blev yderligere forstærket.

Prisstigningen, eller den mulige prisboble startende i 2020, er ikke noget ukendt fænomen: I 2007-08 og igen i 2011 var der store "prisbobler" eller fødevarekriser. Figur 13 viser således udviklingen i et sammenvejet prisindeks på en række landbrugsvarer siden 2007, og figur 14 viser en daglige hvedepris på Chicagos Board of Trade i 2022.

Figur 13. Prisindeks på landbrugsvarer januar 2007 til juni 2022

Note: Prisindekset for alle landbrugsvarer er beregnet som et vejet gennemsnit af internationale priser på korn, vegetabiliske olier, sukker, kød og mælk. I alt indgår der ca. 90 prissier i prisindekset.

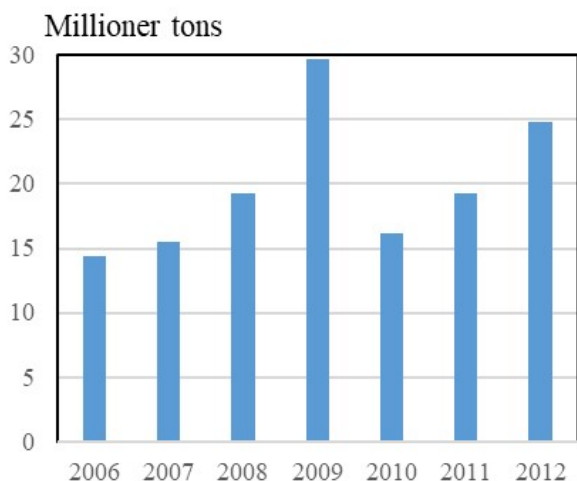
Kilde: Egen fremstilling på grundlag af FAO (2022b)

Boks 1. Fødevarekrisen 2010 skabt af Rusland og Ukraine

Den seneste globale fødevarekrise var i 2010-11, og den opstod i et vist omfang på grund af netop Ukraine og Rusland – og til dels også den anden tidligere Sovjetrepublik, Kazakhstan. Der var dengang ikke tale om politiske problemer, men derimod om en omfattende tørke. Tørken i Rusland var den værste i landet i 130 år, og sammen med efterfølgende brande medførte det store reduktioner i de to landes hvedeproduktion og -eksport. Da landene i forvejen var relativt store eksportører, påvirkede det i høj grad også verdensmarkedspriserne.

Figur 11 viser således Ruslands og Ukraines samlede eksport af hvede 2006-12. Som det ses, blev eksporten næsten halveret i 2010. Figur 12 viser de internationale priser på hvede de første 8 måneder af 2010. Som det ses, steg prisen meget i juli og august – samtidig med de negative udsigter for de to landes produktion og eksport af hvede.

Figur 11. Ruslands og Ukraines hvedeeksport

Kilde: Egen fremstilling på grundlag af FAO (2022a)

Figur 12. International hvedepris i 2010

Kilde: Egen fremstilling på grundlag af CME Group (2022)

Både Rusland og Ukraine har tidligere været parate til at anvende drastiske handelspolitiske midler for at sikre de indenlandske kornforsyninger. Under fødevarekrisen i 2007-08 forsøgte begge lande at begrænse eller endog forbyde korneksporten for dermed at sikre rigelig og billig indenlandsk korn. I starten af august 2010 indførte Rusland et reelt eksportforbud for korn.

Figur 13 viser, at der siden juni 2020 har været en kraftig stigning i de internationale priser på landbrugsvarer. Fra juli 2020 til januar 2022 (inden den russiske invasion) var landbrugsvarerne således steget med 45 pct. Det illustrerer, at flere faktorer bidrog til at skabe de høje priser på landbrugsvarer i 2022.

Figur 14 viser også, at der i maj-juni 2022 igen har været en tendens i retning af faldende kornpriser. Niveauet primo juli er nu tæt på niveauet før Ruslands invasion af Ukraine. De faldende priser skyldes en kombination af mindre spekulation på markedet og en begyndende genopretning af markedsbalancen.

Figur 14. Hvedepris på Chicagos Board of Trade i 2022

Note: 1. januar til 8. juli

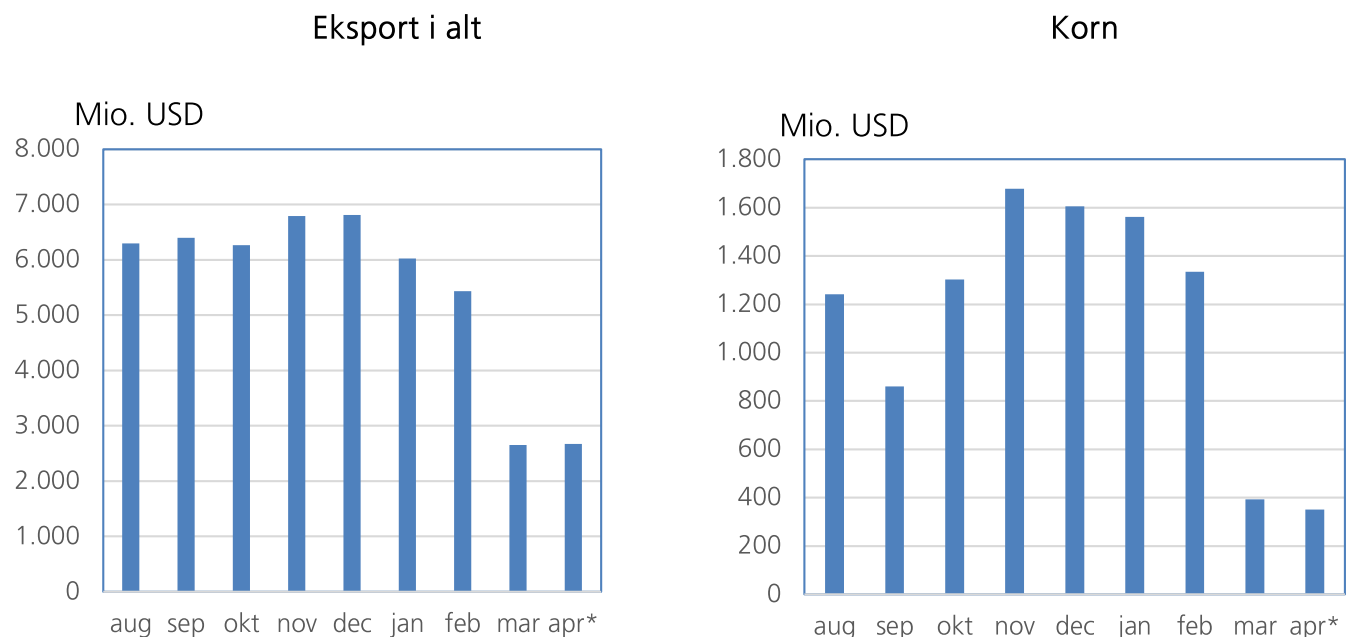
Kilde: Egen fremstilling på grundlag af TradingEconomics (2022)

Ukraines infrastruktur og herunder også landets transport- og handelsveje blev ødelagt eller kraftigt påvirket, da Rusland invaderede landet. Især eksporten blev påvirket og faldt markant efter februar 2022, jf. figur 15.

Figuren viser, at Ukraines samlede eksport blev reduceret med godt 50 pct., mens korneksporten blev reduceret med 71 pct. Når Ukraine i forvejen stod for ca. 10 pct. af den samlede korneksport i verden, betød det en væsentlig påvirkning af det internationale kornmarked og af udbuddet af korn på verdensmarkedet.

Det er i øvrigt bemærkelsesværdigt, at korn udgjorde ca. 25 pct. af Ukraines samlede eksport før Ruslands invasion.

Figur 15. Ukraines eksport i alt og korneksport

Note: * angiver et estimat

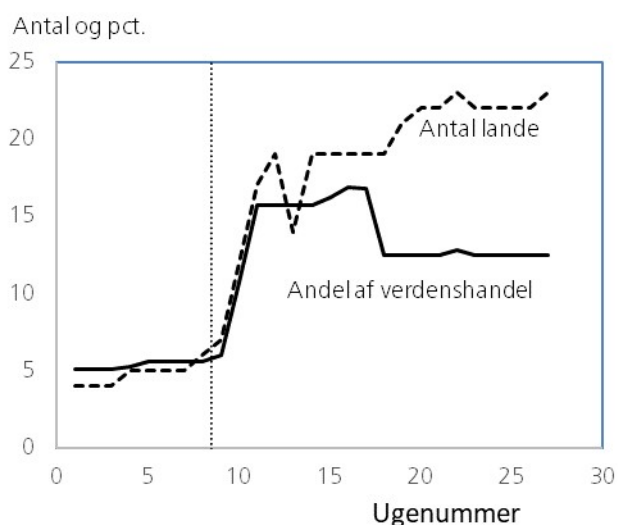
Kilde: Egen fremstilling på grundlag af UN (2022)

Eksportforbud

Som nævnt tidligere er eksportforbud – eller mere generelt eksportrestriktioner – en af årsagerne til den nuværende fødevarekrise. Lande kan begrænse eller helt forhindre eksporten af for eksempel korn for at sikre tilstrækkelige og billige indenlandske forsyninger. Når man begrænser et lands eksport, stiger udbuddet på hjemmemarkedet, og det vil lægge en dæmper på prisudviklingen.

Efter Ruslands invasion af Ukraine indførte en række lande eksportforbud på landbrugs- og fødevarer. Baggrunden var typisk et ønske om at sikre landenes egne befolkninger billigere fødevarer i en periode med ellers kraftigt stigende verdensmarkedspriser. Efter 24. februar 2022 var der således en tydelig stigning i antallet af lande, som indførte eksportrestriktioner på fødevareområdet, jf. figur 16.

Figur 16. Antal lande som har implementeret eksportrestriktioner på fødevareområdet samt den tilhørende andel af den globale handel i 2022 (regnet i kalorier)

Note: Den stiplede linje viser ugen, hvor Ruslands invasion af Ukraine begyndte

Kilde: Egen fremstilling på grundlag af IFPRI (2022)

Antallet af lande med eksportrestriktioner steg fra 6 til 23, og den tilhørende andel af den globale handel voksede fra 6 til 13 pct.

Der er konkrete eksempler på nye eksportforbud eller -begrænsninger:

Indien indførte et forbud mod eksport af hvede som reaktion på de stigende fødevarerpriser på verdensmarkedet. Dette resulterede i en prisstigning på verdensmarkedet for hvede på 6 pct. inden for 24 timer efter meddelelsen (BBC, 2022). Dette er på trods af, at Indien kun står for 0,5 pct. af verdens samlede hvedeeksport (2020). Det er en indikation af konsekvenserne af eksportforbud i en fødevarekrise.

I april 2022 annoncerede Indonesien et forbud mod eksport af palmeolie. Det blev begrundet med et ønske om at sikre den indenlandske tilgængelighed af fødevarer. Det medførte bl.a., at priserne på alternative vegetabiliske olier steg. Sojaolie, som er den næstmest anvendte vegetabiliske olie, steg 4,5 pct. Ret kort tid efter blev eksportforbuddet ophævet, og det medførte hurtigt et prisfald på verdensmarkedet.

I marts 2022 indførte Rusland et midlertidigt forbud mod eksport af bl.a. hvede, rug, byg og majs til landene inden for Eurasian Economic Union (EAEU), undtagen Belarus. Forbuddet blev indført "for at beskytte det indenlandske fødevaremarked i lyset af eksterne begrænsninger" (Reuters, 2022).

Eksportrestriktioner er ikke en løsning på fødevarekrisen. Eksportforbud flytter blot en prisstigning fra hjemmemarkedet til verdensmarkedet, og det vil typisk med-

føre en dominoeffekt. Som udgangspunkt er eksportrestriktioner ikke tilladt inden for WTO.

Konklusion

Ruslands invasion og den nuværende fødevarekrise hænger tæt sammen. De kraftige prisstigninger på landbrugs- og fødevarer startede imidlertid allerede i midten af 2020, og frem til januar 2022 (inden den russiske invasion) var landbrugsvarerne således steget med 45 pct. Det illustrerer, at flere faktorer bidrog til at skabe de høje priser på landbrugsvarer i 2022.

Mindst 30 forskellige faktorer kan påvirke kornpriserne, og faktorer som olie- og gødningspriser, lagrenes størrelse, eksportforbud, fragtrater og for lille vækst i kornproduktionen ser ud til at være vigtige faktorer.

Kilder:

Brada, J. C. (1983): The Soviet-American Grain Agreement and the National Interest. In: American Journal of Agricultural Economics , Nov., 1983, Vol. 65, No. 4 (Nov., 1983), pp. 651-656

BBC (2022): India wheat export ban: Why it matters to the world
<https://www.bbc.com/news/world-asia-india-61590756>

CME Group (2022): Historical data
<https://www.cmegroup.com/market-data/data-mine-historical-data.html>

FAO (2022): FAOSTAT.
<https://www.fao.org/faostat/en/>

Ford, G. (1975): Statement on the United States-Soviet Union Agreement on Grain Sales
<https://www.presidency.ucsb.edu/documents/statement-the-united-states-soviet-union-agreement-grain-sales>

Hansen, Henning Otte (2021): Ny fødevarekrise undervejs? I: Grovare-nyt. 38, 2021, s. 8-10.

MacroMicro (2022): Maritime Shipping. On-time rate & Delays by Sea Intelligence
<https://en.macromicro.me/collections/4356/freight/35384/sea-intelligence-global-liner-report>

IFPRI (2022): Number of countries implementing Food Export restrictions and associated share in global trade of calories
<https://public.tableau.com/app/profile/lab-orde6680/viz/ExportRestrictionsTracker/FoodExportRestrictionsTracker>

TradingEconomics (2022): Wheat
<https://tradingeconomics.com/commodity/wheat>

Trnka et al. (2019): Mitigation efforts will not fully alleviate the increase in water scarcity occurrence probability in wheat-producing areas I: Sci. Adv. 2019; 5 : eaau2406 25 September 2019

UN (2014): Country classification
https://www.un.org/en/development/desa/policy/wesp/wesp_current/2014wesp_country_classification.pdf

UN (2022): UNCOMTRADE
<https://comtrade.un.org/data/>

USDA (2022): Total Wheat and Coarse Grains: Supply and Demand
<https://apps.fas.usda.gov/psdonline/app/index.html#/app/downloads>

Wahl, Peter (2009): Food Speculation: The Main Factor of the Price Bubble in 2008
<https://www.iatp.org/documents/food-speculation-the-main-factor-of-the-price-bubble-in-2008>

Zhao, J. et al. (2022): Priority for climate adaptation measures in European crop production systems. I: European Journal of Agronomy 138 (2022) 126516

